

TA'LIM O'ZBEK TILIDA OLIB BORILADIGAN MAKTABLARDA RUS TILI GRAMATIKASINI O'RGATISHNING INTERFAOL USULLARI

Samandarova Nasiba Aktam qizi, Normurodova Sharifa Shukurillo qizi.

Navoiy viloyati Xatirchi tumani

9-o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim o'zbek tilida olib boriladigan maktablarda rus tilini o'qitish metodikasining yangi yo'nalishlari muhokama qilinadi. O'quvchilarning rus tili bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan turli usullarning xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: rus tili, didaktik maqsad, noan'anaviy, integratsiyalashgan darslar, an'anaviy maktab darslari.

Bugungi kunda ta'lim o'zbek tilida olib boriladigan maktablarda rus tilini o'rgatishda o'qituvchilar turli interfaol usullardan unumli foydalanmoqda. O'qitish uslublarining rivojlanishi tillarni o'rganishda yangi yondashuvlarning paydo bo'lishi bilan chambarchas bog'liqdir. Har qanday uslub ma'lum bir til funksiyasini o'qitishga qaratilganligi sababli, til o'qitish tizimi boshqa odamlarning fikrlarini etarli darajada ifoda etish va o'z fikrini ma'lum bir tilda ifoda etish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan kommunikativ roli ustunlik qiladigan turli usullardan kompleks foydalanishni o'z ichiga oladi

Talaffuzni o'rganish - bu rus tilini bir jihati bo'lib, eshitish va talaffuz qobiliyatlarini shakllantirishga qaratilgan (eshitilgan til unsurlarini to'g'ri idrok etish, uni ma'no bilan bog'lash va mos ravishda takrorlash qobiliyati, tezlik, barqarorlik).

Agar fonetik (mazmunli) nutq eshitish rivojlangan bo'lsa va nutqning eshitish-akustik, vosita va fonemik tomonlari o'rtasida aloqalar o'rnatilgan bo'lsa, buning natijasida talaffuz yetarli darajada aniqlikka ega bo'lsa, fonetik mahurat

shakllangan deb hisoblanishi mumkin. Tinglash va nutq qobiliyatlari darajasiga qo'yiladigan talablar o'qitishning maqsadlari va shartlariga bog'liq, ba'zi hollarda ular maqbul talaffuzni belgilash bilan cheklanadi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, fonetika va uni o'qtish juda katta soha bo'lib, uni metodik qo'llanma sifatida tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Dastlabki bosqichda lug'atni o'rgatishda bir qator vazifalar ajratiladi:

1) o'quvchining kundalik nutqi va o'quv faoliyati uchun minimal lug'at bilan ta'minlash, shuning uchun tegishli mavzular bilan birlashtirilgan lug'at tanlanadi va kiritiladi: "O'qish", "Mening kunim", "Mening xonam", "Do'kon", "Kiyim kechak";

2) bo'lajak foydalanuvchi lug'atining o'zagini rus tilida ona tili bo'lmagan til sifatida yaratish;

3) nutqiy ko'nikma va malakalarni shakllantirishning leksik asosini ta'minlash;

4) grammatika o'qitishning leksik bazasini yaratish.

Asosiy tayyorgarlik leksik mashqlar:

a) bo'shliqlarni to'ldirish mashqlari

(kerakli so'zlar xotiradan olinadi);

b) savol-javob mashqlari (javobda ishlab chiqilgan so'zlardan foydalaniladi);

v) yangi so'zlar ishtirokida gaplar tuzish mashqlari;

d) yangi so'zlarni qo'shimcha, holat vazifasida qo'llash orqali nutq qoliplarini kengaytirish mashqlari;

Leksik mashqlar kommunikativ mashqlar deyiladi, uning mazmuni o'quvchining kiritilgan va o'zlashtirilgan leksik birliklar asosida vaziyatli shartli nutq faoliyatini amalga oshirish amaliyotidan iborat. Lug'atni faollashtirish yangi so'zlar ustida ishlashning yakuniy bosqichidir. Leksik birlikni doimiy o'zlashtirish uchun o'rtacha 15 dan 25 martabagacha takrorlash kerak, degan tushuncha an'anaviy darslarda saqlanib qolgan. Ammo innovatsion metodlar shuni ko'rsatadiki,

doimiy ravishda soʻzning oʻzinigi takrorlash talaba xotirasida soʻz saqlanib qolishini taʼminlamaydi.

Gerbert Spenser: “Taʼlimning asosiy maqsadi bilim emas, balki olingan bilimlar asosidagi harakatdir” deb aytgan. Bu fikrni rus tili grammatikasini chet tili sifatida oʻqitish bilan bogʻliq muammolarga toʻliq bogʻlash mumkin.

Grammatika (yun. gramma — yozma belgi, qator, chiziq)

1) tilshunoslikning fleksiya shakllari, soʻzlarning tuzilishi, soʻz birikmalarining turlari va gap turlari haqidagi boʻlimi;

2) tilning tuzilishi, soʻzlarni oʻzgartirish, soʻz shakllarini shakllantirish va soʻzlarni iboralar va jumalarga birlashtirish uchun tilda obʻektiv ravishda ishlaydigan qoidalar tizimi.

Oʻqitishning maqsadi grammatikani oʻrganish va matnlarni ona tilidan xorijiy tilga tarjima qilish orqali til tizimini oʻzlashtirishga qisqartirildi. Bu oʻqitishning grammatik turi deb ataladigan boʻlib, unda grammatik shakl va tuzilmalarni oʻzlashtirish ustuvor vazifaga aylandi.

Xulosa qilganda. Taʼlim oʻzbek tilida olib boriladigan maktablarda rus tili grammatikasini oʻrgatishda interfaol usullaridan foydalangan oʻqituvchi dars davomida oʻquvchini fanni oʻrgatishda yaxshi natijaga erishadi. Oʻquv jarayonining samaradorligi asosan oʻqituvchining darsni toʻgʻri tashkil etish va darsning muayyan shaklini toʻgʻri tanlash qobiliyatiga bogʻliq. Darslarni oʻtkazishning noanʼanaviy shakllari nafaqat oʻquvchilarning oʻrganilayotgan mavzuga qiziqishini oshirish, balki ularning ijodiy mustaqilligini rivojlantirish, turli bilim manbalari bilan ishlashni oʻrgatish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Babkina N. V. Oʻquv jarayonida rivojlanayotgan oʻyinlar va mashqlardan foydalanish // Boshlangʻich maktab-1998 — № 4.
2. Barinova E. A., Bojenkova L. F., Lebedev V. I. Rus tili metodologiyasi. — M., 1974. Bondarenko S. M. Maktabda rus tilini oʻqitish metodikasi. — M., 1979.
3. Vlasenkov A. I. Rus tilini oʻqitishni rivojlantirish. — M., 1983. Granik G. G.

3. Usmonova, D. (2022). PRINCIPLES OF DIVISION OF WORD CATEGORIES IN UZBEK LANGUAGE. *YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS*, 1(2), 60-65.

4. Satvoldievna, U. D. (2020). A typological analysis of body parts names in English as part of somatic phraseology. *Проблемы современной науки и образования*, (2 (147)), 32-34.

5. Satvoldievna, U. D., & Ugli, M. K. M. (2020). Comparative analysis of stylistic devices of the English language poetry. *Проблемы современной науки и образования*, (2 (147)), 34-36.

6. Usmonova, D., & Samijonov, M. (2022). INTERACTIVE APPOINTMENTS OF THE IDIOMS IN ENGLISH AND THEIR ALTERNATIVES IN UZBEK. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2(5), 536-543.

7. Abbasova, N. K. (2019). The importance of techniques in developing critical abilities of the learners in teaching English proverbs and sayings. *Мировая наука*, (9), 3-6.

8. Kabilovna, A. N. (2020). Methodology of teaching proverbs and sayings of English in general education schools. *Проблемы современной науки и образования*, (2 (147)), 67-69.

9. Аббасова, Н. К. (2020). ИНТЕРАКТИВНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 49-53).